

ΚΟΙΝΩΝΙΑ EL PRIMER REY BAIA DOR DE VASCARUINGA ALEBAIA DOR DEL PERU

▲ Ο πρώτος πρεσβευτής του Ινκα Ουασκάρ σονταντάι με τους Ισπανούς.

▲ Ανακήρυξη του Μάνκο Ινκα αυτοκράτορα στο Κούσκο.

Ενας Κρητικός

Του ΚΩΣΤΑ Γ. ΤΣΙΚΝΑΚΗ

Ιστορικού ΙΒΕ/ΕΙΕ

ΤΟ 1527, η ολιγομελής ομάδα που είχε συγκροτήσει ο Φρανθίσκο Πιζάρο (1471-1541) για την εξερεύνηση των ακτών του Περού, βρέθηκε σε μεγάλο δίλημμα. Το πλοίο, στο οποίο είχε επιβιβαστεί, αγκυροβόλησε στο λιμάνι του Τουμπέζ. Παρά τις φιλικές διαθέσεις των ντόπων κανείς δεν ήξερε τι θα συνέβαινε μόλις κατέβαιναν οι άνδρες.

Τις κρίσιμες αυτές ώρες η στάση ενός μέλους του πληρώματος απέβη καθοριστική. Ο τολμηρός άνδρας ήταν Griego και ονομαζόταν Pedro de Candia. Γνωρίζοντας τις συνέπειες της ενέργειάς του, προθυμοποιήθηκε να αναλάβει τη δύσκολη αποστολή. Το επιχείρημα που χρησιμοποίησε για να κάμψει την αντίσταση του επικεφαλής του ήταν αφοπλιστικό: «Αν πεθάνω, θα χάσεις ακόμη έναν άνδρα, γεγονός που δεν έχει σημασία. Αν όμως πετύχω, η νίκη σου θα είναι ακόμη μεγαλύτερη».

Για τις επόμενες κινήσεις του, ιδιαίτερα αποκαλυπτική είναι η μαρτυρία του γνωστού Ισπανοαμερικανού συγγραφέα Galcilaso de la Vega (1540-1615). Χωρίς καθυστέρηση, φόρεσε την επιβλητική πανοπλία του, προσαρτώντας το σπαθί στη ζώνη του. Με το αριστερό του χέρι κράτησε την καλογυαλισμένη ατσάλινη ασπίδα του και με το δεξί του ένα ξύλινο σταυρό μήκους τριών ποδιών. Αποχαιρέτησε τους συντρόφους του και κατέβηκε θριαμβευτικά στην ακτή. Οι ντόποι εξαπλάγησαν από το θέαμα που αντίκριζαν. Αναρωτιόντουσαν αν ήταν Θεός ή άνθρωπος ο γενειοφόρος άνδρας που ερχόταν προς το μέρος τους. Τελικά οι γέροι της πόλης αποφάσισαν να ελευθερώσουν ένα λιοντάρι και μια τίγρη που φύλαγαν για τον βασιλιά τους. Προς έκπληξη όλων τα άγρια ζώα ξάπλωσαν στα πόδια του παράξενου επισκέπτη. Ενθαρρυσμένος εκείνος, έσκυψε και άρχισε να τα καϊδεύει. Κρατώντας τον σταυρό πάνω από τα κορμιά τους ήθελε να δείξει ότι οι ιδιότητες του εμβλήματος καθιστούσαν ακίνδυνα τα άγρια θηρία. Οι κάτοικοι, πεπεισμένοι ότι έφθασε από τον ουρανό ο γιος του Ηλίου, άρχισαν να τον λατρεύουν. Τον οδήγησαν στον ναό τους και στα διαμερίσματα του βασιλικού παλατιού. Όλα ήταν σκεπασμένα με χρυσάφι. «Και μολονότι ο χριστιανός αυτός είχε καταπλήξει τους Ινδιάνους, και εκείνοι, με τη σειρά τους, τον κατέπληξαν ακόμη περισσότερο», σχολιάζει κλείνοντας το σχετικό κεφάλαιο ο de la Vega.

Επιστρέφοντας στο πλοίο ο Πέτρος ο Κρητικός, διηγήθηκε στους συντρόφους του λεπτομερώς ό,τι είχε δει κα-

τά την περιήγησή του στην πόλη. Δυσκολεύτηκε ωστόσο να τους πείσει για την αλήθεια των λεγομένων του. Με κοινή συγκατάθεση όλων αποφασίστηκε η επιστροφή στον Παναμά. Δεν χρειαζόταν να συνεχίσουν το αναγνωριστικό ταξίδι τους, το οποίο αποδείχτηκε επιτυχημένο.

Το επεισόδιο που αναφέρθηκε περιέχει τις γνώριμες σε ανάλογα κείμενα υπερβολές. Σημασία όμως έχει το τελικό αποτέλεσμα, για το οποίο δεν τίθεται καμία αμφισβήτηση. Όλοι οι μεληπτιές της περιόδου, παρά τις επιμέρους διαφοροποιήσεις τους, συγκλίνουν στη διαπίστωση ότι η αποβίβαση των Ισπανών στο Τουμπέζ και η προώθησή τους στην ευρύτερη περιοχή του Περού επιτεύχθηκε σε ένα μεγάλο βαθμό χάρη σε αυτήν την πρώτη, εντυπωσιακή κάθοδο.

Μια περιπετειώδης ζωή

Ποιος ήταν όμως εκείνος ο θαρραλέος άνδρας που -αψηφώντας τον κίνδυνο- κατέβηκε στο εχθρικό πειβάλλον του Τουμπέζ; Οι πηγές της εποχής επανειλημμένα κάνουν λόγο γι' αυτόν. Πάντοτε όμως κατά τον ίδιο τρόπο: «Pedro de Candia». Με την αναφορά δηλαδή του ονόματος και του τόπου καταγωγής του. Σημειώνεται ότι με τη διατύπωση «Candia» -την περίοδο εκείνη- δηλώνονταν τόσο το νησί της Κρήτης όσο και η πόλη του Χάνδακα. Στην περίπτωση μας, φαίνεται ότι ισχύει το πρώτο.

Τα στοιχεία που διαθέτουμε για τις πρώτες δεκαετίες της ζωής του Πέτρου του Κρητικού είναι απειροστικά λίγα, σε σημείο ώστε να είναι υπαρκτός ο κίνδυνος λάθους. Φέρεται να γεννήθηκε στον Χάνδακα τα χρόνια 1492-1493. Ο πατέρας του ήταν ναυτικός και η μητέρα του ταπεινής καταγωγής. Μένοντας ορφανός σε μικρή ηλικία, προστατεύτηκε από κάποιο γύφτο που ασκούσε το επάγγελμα του σιδηρουργού, όπου και έμαθε την τέχνη. Όταν μεγάλωσε, επιβιβάστηκε σε βενετικό πλοίο, όπου κατασκεύαζε πανοπλίες. Το βενετικό καράβι όμως συνελήφθη από κουρσάρους της Μπαρμπαρίας και έτσι ο Πέτρος ο Κρητικός βρέθηκε στο Αλγέρι. Εκεί, λόγω των γνώσεών του, χρησιμοποιήθηκε για την κατασκευή πυροβόλων. Υστερα από αιχμαλωσία τριών χρόνων κατόρθωσε να δραπετεύσει με ορισμένους άλλους συντρόφους του. Με το λατίνι που έκλεψαν πέρασαν στην Ισπανία.

Ο Φώτης Κόντογλου, στηριγμένος μάλλον στη δημιουργική φαντασία του παραμυθά, δίνει λεπτομερέστερες πληροφορίες για τα παιδικά χρόνια του Πέτρου του Κρητικού, οι οποίες πρέπει να αντιμετωπίζονται με επιφύλαξη. Η ακλύ του μύθου του δαιμόνιου Κρητικού φαίνεται ότι τον επηρέασε ευεργετικά.

στην κατάκτηση του Περού

Ασχετα με την ορθότητα των παραπάνω, δεν θα απείχαμε μακριά από την πραγματικότητα αν υποστηρίζαμε ότι ο Πέτρος ο Κρητικός αποτελεί τυπικό δείγμα ανθρώπου του καιρού του. Οι ιδιόμορφες πολιτικές συνθήκες που επικρατούσαν στην Ανατολική Μεσόγειο –με τη Βενετία και την Οθωμανική Αυτοκρατορία να ερίζουν για τη διεκδίκηση του χώρου– συχνά δημιουργούσαν ασφυξία σε ορισμένους. Η ανακάλυψη του Νέου Κόσμου ήταν η ευκαιρία που αναζητούσαν για το ξεδίπλωμα της δραστηριότητάς τους. Το πάθος για γρήγορο πλουτισμό και την απόκτηση δύναμης αποτελούσαν το ιδανικότερο δέλεαρ. Ο δρόμος που ακολουθούσαν συνήθως τα άτομα αυτής της κατηγορίας ξεκινούσε με το πέρασμά τους στην Ισπανία.

Στην Ισπανία, όπου βρέθηκε τις πρώτες δεκαετίες του 16ου αιώνα ο Πέτρος ο Κρητικός, προσλήφθηκε αρχικά στη Βασιλική Ισπανική Φρουρά. Τα προσόντα του αποδείχτηκαν χρησιμότερα. Από απλός πυροβολητής αρχικά, εξελίχτηκε σε αξιωματικό, και συμμετείχε στις ισπανικές επιχειρήσεις εναντίον των Τούρκων στην Ιταλία, στο πλευρό του Πέδρο ντε los Pios.

Το πέρασμα στην Αμερική

Το 1527 ο Πέδρο ντε los Pios, με εντολή του Ισπανού βασιλιά, αναχώρησε για την Αμερική για να αντικαταστήσει τον κυβερνήτη του Παναμά Πεδράrias, που αντιμετώπιζε προβλήματα με τους Ινδιάνους. Μαζί του είχε τον Πέτρο τον Κρητικό, ο οποίος στον νέο τόπο εγκατάστασής του δημιούργησε εργαστήριο οπλοποιίας. Σε αυτό απασχολούνταν πέντε τεχνίτες –οι τρεις Έλληνες– κατασκευάζοντας όπλα για τις ισπανικές ανάγκες. Ο Πέτρος ο Κρητικός έλαβε ακόμη μέρος –πάντα υπό τις διαταγές του Πέδρο ντε los Pios– σε ορισμένες αποστολές εναντίον ντόπιων.

Ήταν η περίοδος που στον χώρο του Παναμά συνέρρεαν κάθε είδους τυχοδιώκτες, με την ελπίδα συμμετοχής σε πολεμικές αποστολές, από τις οποίες θα αποκόμιζαν τεράστια κέρδη. Ανάμεσα στα άπληστα εκείνα άτομα ήταν ο Φρανθίσκο Πιζάρο και ο Ντιέγο Αλμάγρο, οι οποίοι είχαν συλλάβει την ιδέα εξερεύνησης της χώρας νότια του Μεξικού. Στην οροσειρά των Άνδεων –προς τον Ειρηνικό Ωκεανό– υπήρχε η Αυτοκρατορία των Ινκας. Ο ηγεμόνας Ινκα εξουσίαζε έναν πληθυσμό οκτώ εκατομμυρίων περίπου Ινδιάνων. Οι πληροφορίες που υπήρχαν για την περιοχή –αν και συγκεχυμένες– έκαναν λόγο για την ύπαρξη αμύθητου πλούτου. Ο Πέδρο ντε los Pios ωστόσο ήταν αρνητικός στο ενδεχό-

μενο ανάληψης μιας τέτοιας πρωτοβουλίας.

Οι δύο φιλόδοξοι άνδρες οργάνωσαν το καλοκαίρι του 1526 μια πρώτη διερευνητική αποστολή. Με δύο πλοία, λίγες δεκάδες άνδρες και υποτυπώδη εξοπλισμό κατευθύνθηκαν προς τον ποταμό Σαν Χουάν. Από λεηλασίες τους σε χωριά της περιοχής συναποκόμισαν πλούσια λάφυρα. Τα μετέφερε με ένα πλοίο στον Παναμά ο Αλμάγρο για να στρατολογήσει νέους μισθοφόρους. Το άλλο πλοίο –με εντολή του Πιζάρο που περίμενε στις εκβολές του ποταμού– συνέχισε ακόμη πιο νότια. Κατά την επιστροφή του από το νησί Γκάγιο και το ακρωτήριο Παζάντο, οι ιθύνοντες μετέφεραν όσες πληροφορίες κατόρθωσαν να συλλέξουν.

Ο Ντε los Pios αρνήθηκε την ενίσχυση της αποστολής, αλλά στο τέλος κάμφθηκε. Έθεσε όμως ως προϋπόθεση, μεταξύ των ανδρών που θα έδινε να είναι ο Πέτρος ο Κρητικός, επειδή διέθετε μεγάλη εμπειρία σε πολεμικές επιχειρήσεις και στο πυροβολικό. Ο συγκεκριμένος όρος, όπως όλα δείχνουν, είχε τη σκοπιμότητά του. Ο κυβερνήτης του Παναμά επιθυμούσε να έχει σαφή εικόνα για τα διαδραματιζόμενα

και μόνο έναν έμπιστο του πρόσωπο μπορούσε να του την εξασφαλίσει.

Υστερα από την άφιξη με 80 άνδρες του Αλμάγρο, η αποστολή συνέχισε την πορεία της προς Νότο. Τα πλοία της όμως δεν κατόρθωσαν να αγκυροβολήσουν σε κανένα σημείο. Πλήθος Ινδιάνων εμπόδιζαν την αποβίβαση στους Ισπανούς. Το κλίμα μεταξύ των πληρωμάτων των πλοίων άρχισε να επιδεινώνεται. Ετσι κρίθηκε σκόπιμο να επιστρέψει ξανά στον Παναμά ο Αλμάγρο για ενισχύσεις. Ο Πιζάρο εγκαταστάθηκε στο νησί Γκάγιο, περιμένοντας τον σύντροφό του. Μόλις πληροφορήθηκε το αρνητικό αποτέλεσμα ο Ντε los Pios έστειλε πλοίο στον Πιζάρο

με την εντολή να επιστρέψει πίσω. Οι περισσότεροι στρατιώτες, εξαντλημένοι από τις κακουχίες, έδειξαν ανακουφισμένοι από την πρόταση.

Ο Πιζάρο, ωστόσο, δεν κάμφθηκε. Εκνευρισμένος, όπως μαρτυρούν οι πηγές, χάραξε με το ξίφος του μια γραμμή στην άμμο και δείχνοντας προς Νότο έθεσε στους συντρόφους του το ερώτημα: «Εδώ είναι το Περού και οι θησαυροί του. Εκεί ο Παναμάς και η φτώχεια του. Διαλέξτε. Εγώ πι-

**Petro de Candia:
Σύντροφος και
αντίπαλος του Πι-
ζάρο στην κατάλυ-
ση της αυτοκρατο-
ρίας των Ινκας**

γαινω προς νότο». Μόνο όμως δεκατρία άτομα τον ακολούθησαν. Ανάμεσά τους ήταν ο Πέτρος ο Κρητικός που –χωρίς κανέναν δισταγμό– βρέθηκε πρώτος στο πλευρό του αρχηγού του. Τους δεκατρείς επώνυμους φαίνεται ότι ακολούθησαν και ορισμένοι υπηρέτες που συνδέονταν μαζί τους φιλικά, όπως ο μαύρος Μέζα, στενός φίλος του Πέτρου του Κρητικού από τα χρόνια της κοινής αιχμαλωσίας τους στην Μπαρμπαρία. Σε αυτούς τους κονκισταδόρες οφείλονται –κατά κύριο λόγο– τα συνταρακτικά γεγονότα που ακολούθησαν.

Επιβιβαζόμενη σε ένα πλοίο η ομάδα του Πιζάρο, εγκατέλειψε το Γκάγιο και αγκυροβόλησε σε ένα άλλο μεγαλύτερο νησί, τη Γοργόνα. Με μια σχεδία που κατασκεύασαν πρόχειρα ο Πέτρος ο Κρητικός με το Μέζα, ανέλαβαν το δύσκολο έργο της καθημερινής περιπολίας στον ωκεανό, για τον εντοπισμό βοήθειας από παραπλέοντα πλοία. Υστερα από μήνες έφθασε ο Αλμάγρο με τροφές, όπλα και ελαχίστους στρατιώτες. Η κατώτερη της αναμενόμενης ενίσχυση δεν πτόνησε το πθικό των αποφασισμένων ανδρών. Ταξιδεύοντας προς Νότο έφτασαν στο Τουμπέζ.

Στην πόλη των Ινκας ο Πέτρος ο Κρητικός έμεινε δύο μέρες. Είχε τη δυνατότητα να μελετήσει εξονυχιστικά την αμυντική διάταξη της. Ετσι, η ισπανική επίθεση που εκδηλώθηκε λίγα χρόνια αργότερα εναντίον, αποδείχτηκε εύκολη υπόθεση.

Η οργάνωση της αποστολής

Επιστρέφοντας στον Παναμά ο Φρανθίσκο Πιζάρο αναζήτησε ενισχύσεις για την ανάληψη δράσης στο Περού. Μπροστά στην άρνηση του κυβερνήτη Πέδρο ντε los Pios να συναντήσει σε μια τέτοια προοπτική, αποφάσισε την άνοιξη του 1528 να μεταβεί στην Ισπανία, προς ενημέρωση της Βασιλικής Αυλής. Στο ταξίδι του, τον συνόδευσε ως υπασπιστής ο Πέτρος ο Κρητικός, γεγονός που αποκαλύπτει το σημαντικό ρόλο που έπαιζε πλέον ο τελευταίος.

Υστερα από διάφορες περιπέτειες ο Πιζάρο έγινε δεκτός από τους βασιλείς της Ισπανίας. Το προτεινόμενο σχέδιο προκάλεσε το ενδιαφέρον του Καρόλου Ε'. Στη συμφωνία που υπέγραψε στις 26 Απριλίου 1529 προβλεπόταν η παροχή τίτλων ευγενείας στους επικεφαλής της εκστρατείας κατάληψης του Περού. Οι άνδρες που είχαν ακολουθήσει τον Πιζάρο και παρέμειναν στη Γοργόνα –μεταξύ αυτών ήταν ο Πέτρος ο Κρητικός– απέκτησαν τον τίτλο του Ιδαλγού.

Στον σχεδιασμό που ξεκίνησε, του ανατέθηκε η ευαίσθητη θέση του διοικητή του πυροβολικού. Το αξίωμα του έδινε τη δυνατότητα να παίζει αποφα-

οριστικό ρόλο στις εξελίξεις. Το ίδιο χρονικό διάστημα φαίνεται ότι ο Πέτρος ο Κρητικός ήλθε σε επαφή με πολλούς συμπατριώτες του που βρίσκονταν στην Ισπανία και τους έπεισε να τον ακολουθήσουν στην αποστολή που θα αναλαμβάνονταν. Ετσι εξηγούνται οι πληροφορίες ότι στις μετέπειτα επιχειρήσεις διέθετε μικρή προσωπική φρουρά από Κρητικούς, η οποία τον βοηθούσε στο πυροβολικό και στην κατασκευή των όπλων.

Γυρίζοντας στον Παναμά ο Φρανθίσκο Πιζάρο πήρε μαζί του τους αδελφούς του Χερνάντο, Γκονθάλο και Χουάν. Με τον πρώτο ήλθε –από την αρχή σχεδόν– σε αντιπαράθεση ο Πέτρος ο Κρητικός. Η διένεξη τους, που θα οξυνθεί με την πάροδο του χρόνου, απέβη τελικά μοιραία. Οι προσπάθειες των επόμενων μηνών θα επικεντρωθούν στη στρατολόγηση ικανού αριθμού στρατιωτών και στην εξασφάλιση πυρομαχικών. Στο πρόσωπο του φημισμένου κατακτητή του Μεξικού Χερνάντο Κορτέζ βρήκαν τον πολυτιμότερο συμπαράστατο.

Η εδραίωση στο Περού

Το εκστρατευτικό σώμα για την κατάκτηση του Περού –το οποίο αποτελούσαν 185 άνδρες, 37 άλογα και 2 κανόνια– ξεκίνησε από τον Παναμά στα τέλη Ιανουαρίου του 1530.

Η κατάληψη του Τουμπέζ –χάρη στην κατόπτευση του Πέτρου του Κρητικού– ήταν εύκολη. Τα πλούσια λάφυρα που συγκεντρώθηκαν εστάλησαν στον Αλμάγρο, ο οποίος είχε παραμείνει στον Παναμά αναζητώντας ενισχύσεις. Μεγάλες ποσότητες χρυσού, αργύρου και σμαραγδιών περιήλθαν στους Ισπανούς ύστερα από την κατάληψη και της πόλης Κόνκε. Η διαβίωσή τους πάντως επί μακρόν σε ένα πρωτόγνωρο γι' αυτούς περιβάλλον είχε συνέπειες. Κατά την παραμονή τους στο νησί Πούνα ορισμένοι στρατιώτες πέθαναν από αδιευκρίνιστη ασθένεια.

Το επόμενο διάστημα ο Πιζάρο –με παρότρυνση των κατοίκων του Τουμπέζ– εξόντωσε τους ηγέτες των Ινδιάνων. Σταδιακά, άρχισε να παρεμβαίνει έντεχνα στις εσωτερικές υποθέσεις των Ινκας, αποκομίζοντας μόνο κέρδη. Όταν ενισχύθηκε με νέους άνδρες αποφάσισε να τερματίσει οριστικά στη διένεξη των γιών του τελευταίου Ινκα –Αταουάλπα και Χουασκάρ– για τη διαδοχή στον θρόνο στην οποία επικράτησε ο πρώτος. Στις 15 Νοεμβρίου 1532 στρατοπέδευσε στην Καξαμάρκα και ζήτησε συνάντηση με τον Αταουάλπα. Υστερα όμως από συστάσεις των απεσταλμένων του –που εντυπωσιάστηκαν από τον πλούτο που είχαν αντικρίσει– αποφάσισε να τον αιχμαλωτίσει. Η συνάντηση που πραγματοποιήθηκε την επόμενη μέρα –παρά τον φόβο που επικράτησε αρχικά λόγω του μεγάλου αριθμού πολεμιστών που συνόδευαν τον Ινκα– κατέληξε σε σφοδρή σύγκρουση, στην οποία επιβλήθηκαν οι Ισπανοί.

Καθοριστική για την έκβασή της υπήρξε η συμβολή του Πέτρου του Κρητικού. Αυτός έδωσε το σύνθημα για την έναρξή της. Με τη μικρή δύναμη πυροβολικού και αρκεβουζίων

που είχε τοποθετήσει στη σκάλα ενός μικρού φρουρίου, επόπτευε την πλατεία όπου έγινε η συνάντηση, πλήττοντας καιρία τους πανικόβλητους αντιπάλους.

Μετά τη μάχη εσημοποιήθηκε η ισπανική κυριαρχία στο Περού. Ο Αταουάλπα, που συνελήφθη και ζητούσε να απελευθερωθεί, καταβάλλοντας μια τεράστια ποσότητα χρυσού, εξοιωνώθηκε απροσχημάτιστα από τον Πιζάρο. Από τον θησαυρό που περιήλθε στα ισπανικά χέρια αυξημένη μερίδα έλαβε ο Πέτρος ο Κρητικός. Κι αυτό θεωρήθηκε φυσικό αφού –κατά γενική ομολογία– η νίκη οφειλόταν στις κινήσεις του. Το επόμενο διάστημα ο νόμιμος διάδοχος του θρόνου Μάνκο –γιος του δολοφονημένου Χουασκάρ–

πρώτες αντιδράσεις. Περισσότερο εννοημένοι φαινόταν ο Φρανθίσκο Πιζάρο. Στον Ντιέγο Αλμάγρο αντίθετα, δινόταν μια άλλη περιοχή νοτιότερα, η σημερινή Χιλή. Τελικώς, οι δύο άνδρες ήλθαν σε συμφωνία και τερματίστηκε προσωρινά η κρίση στις σχέσεις τους. Η επιχείρηση του Αλμάγρο για την κατάκτηση το 1535 του χώρου δικαιοδοσίας του υπήρξε περιπετειώδης και δεν απέφερε τα προσδοκώμενα αποτελέσματα.

Εκμεταλλευόμενος την ταυτόχρονη απουσία των δύο Ισπανών ηγετών από το Κούσκο ανακηρύχτηκε νέος Ινκα –ο Μάνκο είχε ακολουθήσει τον Αλμάγρο και κατά πάσα πιθανότητα έχασε τη ζωή του– που ανέλαβε γρήγορα δράση. Ένα τεράστιο πλήθος –οι πηγές κάνουν

τιθέμενων μια μικρή πηγή νερού. Αν συνέβαινε αυτό, θα αποκόπτονταν οι ισπανικές δυνάμεις και θα γνώριζαν την ήττα. Σημαντική ενίσχυση στον αγώνα του είχε από τον πιστό του Μέζα, ο οποίος είχε αναλάβει την υπεράσπιση άλλων νευραλγικών θέσεων της πόλης. Κάποια στιγμή ο Πέτρος ο Κρητικός έδειξε να κάμπτεται μπροστά στον όγκο των επιτιθέμενων. Με επιδεξιότητα ωστόσο ξεπέρασε τη δυσκολία, καταφέροντας με το πυροβολικό του καιρία πλήγματα. Στην τελική επίθεση που εξαπολύθηκε από τους Ισπανούς οι ντόπιοι υποχώρησαν, με τεράστιες απώλειες.

Οι επιθέσεις εναντίον της αποδεκατισμένης πόλης συνεχίστηκαν και τους επόμενους μήνες, αλλά η ισπανική άμυνα υπήρξε σθεναρή. Σε μια από τις μάχες σκοτώθηκε ο Χουάν Πιζάρο και σε μια άλλη τραυματίστηκε στο δεξί πόδι ο Πέτρος ο Κρητικός. Τα περιθώρια για συνέχιση της άμυνας άρχισαν να στενεύουν επικίνδυνα.

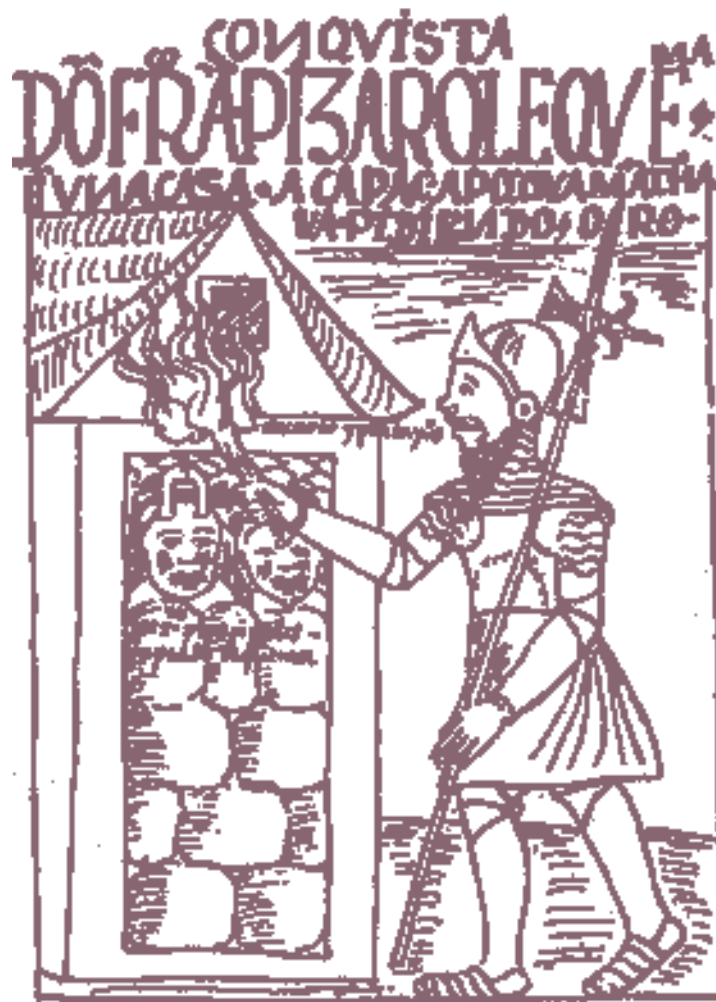
Οι αλλαγές που μεσολάβησαν, ξεκαθάρισαν οριστικά το τοπίο. Κατά τον γυρισμό του από την άκαρπη εκστρατεία στη Χιλή, ο Αλμάγρο τιμήθηκε με νέο τίτλο από την Ισπανία. Ενθουσιασμένος, θεώρησε σκόπιμο να στραφεί στο Κούσκο και να το καταλάβει. Φτάνοντας εκεί, δέχτηκε προτάσεις για συμμαχία τόσο από τους αδελφούς Πιζάρο όσο και από τον Ινκα. Όταν όμως αρνήθηκε ο δεύτερος να παραδώσει το Κούσκο, ο Αλμάγρο συνασπίστηκε με τους αδελφούς Πιζάρο. Στη σύγκρουση που επακολούθησε οι Ινδιάνοι υπέστησαν συντριπτική ήττα.

Απογοητευμένος ο Ινκα, πληροφορήσε τους υπηκόους του ότι είχαν εγκαταλειφθεί από τους θεούς τους. Ακολουθούμενος από συγγενικά του πρόσωπα, αποσύρθηκε σε έρημη περιοχή κοντά στις πηγές του Αμαζονίου. Εκεί πέθανε το 1544, αφήνοντας τρεις γιους, που βασίλευσαν τυπικά τα επόμενα χρόνια. Ο Τουπάκ-Αμαρού –τελευταίος γιος του– συνελήφθη αιχμάλωτος από τους Ισπανούς και θανατώθηκε το 1591 στο Κούσκο. Ετσι έσβησε άδοξα η δυναστεία των Ινκας.

Οι περιπλανήσεις στη Βολιβία

Οι επιτυχίες του Πέτρου του Κρητικού αύξησαν το κύρος του μεταξύ των ανδρών του ισπανικού εκστρατευτικού σώματος. Το όνομά του όμως ενεπλάκη και σε πολλές ακρότητες εις βάρος των Ινδιάνων. Εκτελώντας διαταγές του Πιζάρο, εκστράτευσε σε διάφορες περιοχές του Περού για να υποτάξει όσες ινδιάνικες φυλές συνέχιζαν την αντίστασή τους, αντιμετωπίζοντας σκληρά τους αντιπάλους του.

Όλο αυτό το διάστημα βρισκόταν εγκατεστημένος στο Κούσκο. Με τον πλούτο που είχε συγκεντρώσει από τη δραστηριότητά του είχε κτίσει μια έπαυλη, ζώντας έκλυτο βίο. Εκεί δημιούργησε και εργαστήριο, όπου εργάζονταν Έλληνες και Ιταλοί τεχνίτες, κατασκευάζοντας όπλα που χρησιμοποιούνταν στις στρατιωτικές επιχειρήσεις. Πολύ γρήγορα όμως κατέρρευσε ο μύθος που είχε σχηματιστεί γύρω από το πρόσωπό του.

▲ Ο δον Φρανθίσκο Πιζάρο πυρπολεί στο Κούσκο το σπίτι του Καπάκ Απο ζητώντας χρυσάφι.

ήλθε σε επαφή με τους Ισπανούς. Εναντι της κατάληψης του θρόνου υποσχέθηκε κάθε βοήθεια για τη διάδοση του χριστιανισμού στη χώρα. Η πρότασή του έγινε δεκτή, και έτσι στις 15 Νοεμβρίου του 1533 οι ισπανικές δυνάμεις εισήλθαν στο Κούσκο, όπου ο Μάνκο ανακηρύχτηκε Ινκα με το όνομα Μάνκο Καπάκ Ζουπάνκι.

Στο μεταξύ, οι επιτυχίες στο Περού γνωστοποιήθηκαν στην Ισπανία από το Χερνάντο Πιζάρο, προκαλώντας ενθουσιασμό. Οι νέοι τίτλοι, ωστόσο, που δόθηκαν ως ανταμοιβή στους επικεφαλής, άρχισαν να δημιουργούν τις

λόγο για 200.000 άνδρες– επιτέθηκε εναντίον των Ισπανών που βρίσκονταν στην πόλη, αιφνιδιάζοντάς τους. Με μεγάλο κόπο, χάρη στις υπεράνθρωπες προσπάθειες του Πέτρου του Κρητικού, συσπειρώθηκαν.

Όλα σχεδόν τα κτίρια της πόλης πυρπολήθηκαν από το μαινόμενο πλήθος, εκτός από μερικά. Ανάμεσά τους ήταν ο ναός του Ηλίου, τον οποίο υπερασπιζόταν ο Πέτρος ο Κρητικός. Οχυρωμένος με λίγους συντρόφους του εκεί, κατεύθυνε με μαεστρία το πυροβολικό του, έχοντας ως κύριο μέλημα να μην πέσει στα χέρια των επι-

Εμπιστευόμενος μια παλλακίδα του, η οποία διατεινόταν ότι η περιοχή νότια ήταν γεμάτη χρυσάφι, θεώρησε ότι του δινόταν η ευκαιρία για μεγαλύτερα πλούτη. Συζήτησε το θέμα με τον αρχηγό του και εξασφάλισε τη συγκατάθεσή του στο ενδεχόμενο εξερεύνησης του προτεινόμενου χώρου. Του ανατέθηκε μάλιστα η κατάκτηση της περιοχής νότια του Κούσκο, στον χώρο της σημερινής Βολιβίας. Η δολοφονική παραχώρηση δεν έγινε τυχαία. Για τους αδελφούς Πιζάρο, ο Πέτρος ο Κρητικός αποτελούσε έναν επικίνδυνο αντίπαλο, που χρειαζόταν να απομακρυνθεί.

Για την κάλυψη των τεράστιων εξόδων της αποστολής ο Πέτρος ο Κρητικός πούλησε όλη την περιουσία του και στρατολόγησε 300 Ισπανούς τυχοδιώκτες και μερικούς Ινδιάνους. Το εγχείρημα αποδείχτηκε όμως δυσκολότερο από ό,τι φανταζόταν. Βαδίζοντας η εκστρατευτική ομάδα σε ξένο περιβάλλον, ανυπεράσπιστη στις ξαφνικές επιθέσεις, ανίκανη να αντεπεξέλθει στις άσχημες καιρικές συνθήκες, ήταν φυσικό να μην προσεγγίσει τον στόχο της. Η λογοτεχνική γραφίδα του Φώτη Κόντογλου έχει αποτυπώσει με μοναδικό τρόπο τη δύσκολη αυτή επιχείρηση.

Το κλίμα που συνάντησε ο Πέτρος ο Κρητικός επιστρέφοντας στο Κούσκο ήταν αρνητικό. Είχε ξεκινήσει ο εμφύλιος πόλεμος ανάμεσα στους Ισπανούς στρατιώτες και εκ των πραγμάτων χρειάστηκε να λάβει θέση. Ο υπασπιστής του Μέζα -με την πρόφαση ότι ενεχόταν σε συνωμοτική κίνηση- αιχμαλωτίστηκε και θανατώθηκε. Από τον ίδιο τον Πέτρο τον Κρητικό όχι μόνο αφαιρέθηκε η αρχηγία μιας νέας αποστολής, αλλά φυλακίστηκε για κάποιο χρονικό διάστημα από το Χερνάντο Πιζάρο. Ήταν φανερό ότι οι πρώην συνεργάτες του δεν είχαν πλέον ανάγκη τις υπηρεσίες του. Απλώς αναζητούσαν εύσχημο τρόπο για να τον εξοτιώσουν.

Το άδοξο τέλος

Τα επόμενα χρόνια, οι αντιπαλοότητες μεταξύ των ανδρών του ισπανικού εκστρατευτικού σώματος για τον έλεγχο του Περού οδήγησαν σε ακραίες μορφές δράσης, στις οποίες συμμετείχαν όλα τα γνωστά ονόματα της εποχής. Η βούληση του Αλμάγρο να αποκτήσει τον πλήρη έλεγχο της περιοχής που θεωρούσε ότι του είχε παραχωρηθεί επιτεύχθηκε με την κυριεύση του Κούσκο και τον αιχμαλωτισμό των αδελφών Χερνάντο και Γκονθάλο Πιζάρο καθώς και του Πέδρο Αλβαράδο που εστάλη προς ενίσχυσή τους. Γυρίζοντας ο Φρανθίσκο Πιζάρο στην περιοχή, επιζήτησε να έλθει σε συμβιβασμό μαζί του, κάτι που δε συνέβη. Στη μάχη που δόθηκε στις 26 Απριλίου στην κοιλάδα του Κούσκο υπερίσχυσε ο Φρανθίσκο Πιζάρο που σκότωσε τον παλιό του σύντροφο. Στις 26 Ιουνίου 1541 θανατώθηκε όμως με τη σειρά του στη Λίμα από τον ομώνυμο γιο του Ντιέγο Αλμάγρο, που επικράτησε πρόσκαιρα. Ο ευρισκόμενος στην Ισπανία Χερνάντο Πιζάρο είχε τεθεί εκτός μάχης.

Τη συγκεκριμένη αυτή περίοδο που

κράτησε έντεκα χρόνια ο Πέτρος ο Κρητικός -χαρακτηριστικό του τυχοδιωκτικού χαρακτήρα του- άλλαζε συνεχώς στρατόπεδο. Από μίσος για τη στάση που είχε τηρήσει απέναντί του ο Χερνάντο Πιζάρο στράφηκε αρχικά προς την πλευρά του Αλμάγρο. Μετά το θάνατό του προσέγγισε το νεαρό Αλμάγρο. Φαίνεται μάλιστα ότι είχε άμεση συμμετοχή στην επιτυχημένη συνωμοσία εναντίον του Φρανθίσκο Πιζάρου.

Μπροστά στον κίνδυνο να χαθεί ο έλεγχος της κατάστασης στο Περού, η Ισπανία αποφάσισε να στείλει στην περιοχή κάποιο επίτροπο, που θα

του νεότερου Αλμάγρο. Στο πλευρό του βρισκόταν ο Πέτρος ο Κρητικός, στη γνώριμή του θέση του επικεφαλής του πυροβολικού. Τη φορά αυτή όμως -κατά ανεξήγητο τρόπο- οι βολές του πυροβολικού του δεν επιτύχαναν τον στόχο τους. Θεωρώντας ο Αλμάγρο ότι αυτό γινόταν ηθελημένα, όρμησε εναντίον του Πέτρου του Κρητικού και διαπέρασε το στήθος με τη λόγχη του.

Αρκετές εικασίες έχουν γίνει για τη δυστοκία του πυροβολικού του Πέτρου του Κρητικού την κρίσιμη ώρα της μάχης, γεγονός που απέβη καθοριστικό στην έκβασή της. Σύμφωνα με

▲ Ο Πιζάρο σκοτώνει τον Αλμάγρο.

ερευνούσε τα αίτια της διαμάχης. Μπορούσε επίσης να αντικαταστήσει τον κυβερνήτη του Περού και να τοποθετήσει στη θέση του όποιο πρόσωπο έκρινε καταλληλότερο. Στη θέση επιλέχτηκε ο αδιάφθορος δικαστικός Βάκα ντε Κάστρο, που μόλις έφθασε στον τόπο υπηρεσίας του και πληροφορήθηκε τη δολοφονία του Φρανθίσκο Πιζάρου, ζήτησε από το νεότερο Αλμάγρο να παραδοθεί. Όταν αρνήθηκε ο τελευταίος να συμμορφωθεί, ο Ντε Κάστρο ανακηρύχτηκε σε αντιβασιλέα, ζητώντας υπακοή στο στέμμα από όλους τους Ισπανούς.

Η αποφασιστικότερη μάχη συνήφθη στο Σούπας, κοντά στο Κούσκο. Οι υπέρτερες κυβερνητικές δυνάμεις συγκρούστηκαν με τις αντίστοιχες

όλες τις ενδείξεις η στάση του δεν ήταν τυχαία. Εμπειρος καθώς ήταν -είχε αντιληφθεί προς τα πού θα έκλινε η μάχη- και βρισκόταν σε επαφή με τον Βάκα ντε Κάστρο, εξασφαλιζοντας προφανώς και τα σχετικά ανταλλάγματα. Αυτή όμως η αλλαγή στρατοπέδου υπήρξε και η τελευταία. Ο επιλογος της ζωής του Πέτρου του Κρητικού γράφτηκε στις 16 Σεπτεμβρίου 1542.

Η μάχη στο Σούπας -με τη σύλληψη και την εκτέλεση του νεότερου Αλμάγρο- τερμάτισε προσωρινά κάθε τάση απόσχισης. Μια νέα αμφισβήτηση της ισπανικής κυριαρχίας στο Περού εκδηλώθηκε από τον Γκονθάλο Πιζάρου, ο οποίος τον Ιανουάριο του 1545 νίκησε τις κυβερνητικές δυνάμεις και ανα-

κηρύχτηκε άρχοντας του Περού. Η νίκη του ωστόσο υπήρξε σύντομη, αφού ο απεσταλμένος της Ισπανίας Πέδρο ντε λα Γκάσκα κατέλυσε την εξουσία του ύστερα από δύο χρόνια. Ο αποστάτης υποχρεώθηκε να παραδοθεί και αποκεφαλίστηκε. Η ισπανική κυριαρχία έκτοτε στην περιοχή δεν θα αμφισβητηθεί για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Οι απόγονοι

Ο Πέτρος ο Κρητικός όμως άφησε απογόνους. Από τον γάμο του με τη Λούθια Γκαρθία, όπως προκύπτει από συμβολαιογραφικά έγγραφα συνταγμένα στις 20 Φεβρουαρίου 1573 στο Βιγιαλπάντο του Περού, είχε δύο κόρες. Η πρωτότοκη Μαρία ντε Καντία παντρεύτηκε το Χουάν Ενρίκεθ και απέκτησε μια κόρη, την Καταλίνα, που παντρεύτηκε το Χουάν Γκουτιέρρεθ αλλά έμεινε άτεκνη. Η δευτερότοκη Καταλίνα ντε Καντία, παντρεύτηκε τον Γκονθάλο Γκαραβίτο, χωρίς να αποκτήσει παιδιά.

Μάλλον από τη Λουθία Γκαρθία, ο Πέτρος ο Κρητικός είχε αποκτήσει και ένα γιο. Ο de la Vega γράφει στην ιστορία του ότι τον είχε συμμαθητή του στο Γυμνάσιο. Το Γυμνάσιο λειτουργούσε στο Κούσκο -την παλιά πρωτεύουσα των Ινκας- και ήταν ένα από τα πρώτα σχολεία που ιδρύθηκαν στη νέα ήπειρο. Όπως μάλιστα βεβαιώνει -αν και το παιδί ήταν ηλικίας δώδεκα ετών- είχε διπλάσιο ανάστημα από τους συνομηλικούς του. Με βάση αυτήν την πληροφορία το έτος γέννησής του πρέπει να τοποθετηθεί στα 1539. Για την τύχη του νεαρού δεν διαθέτουμε παρά ελάχιστες πληροφορίες. Ο Φώτης Κόντογλου -άγνωστο σε ποια πηγή στηριζόμενος- αναφέρει ότι ονομαζόταν Μανώλης. Η μετέπειτα πορεία του ως την επιστροφή του στην Κρήτη, θυμίζει σε αρκετά σημεία την περιπετειώδη ζωή του πατέρα του.

Ο Πέτρος ο Κρητικός, τόσο ενόσω ζούσε, όσο και χρόνια μετά τον θάνατό του, έγινε αντικείμενο μυθοπλασίας. Ενδεικτική είναι η περίπτωση του Φώτη Κόντογλου, ο οποίος ασχολήθηκε λεπτομερώς με την πολυκύμαντη δράση του. Για τις εξαιρετικές περιπτώσεις των πρωταγωνιστών του ιστορικού γίγνεσθαι, δεν είναι σαφές πού αρχίζει ο μύθος και πού η Ιστορία. ❧

ΣΗΜΕΙΩΣΗ:

Η εικονογράφηση του καίμενου προέρχεται από το βιβλίο του Φρανθίσκο Λοπέθ ντε Χέρεθ «Φιλαλήθης εξιστόρηση της κατάκτησης του Περού», εκδ. «Στοχαστής», Αθήνα 1993.

Βιβλιογραφία:

Φ. Κόντογλου, «Φημισμένοι άντρες και λησμονημένοι», Αθήνα 1946.

Κ. Π. Κύρρης, «Πέτρος, ο Κρητικός σύντροφος του Pizarro στο Περού», Κρητικά Χρονικά 18 (1964).

Χ. Δ. Αύζος, «Ελληνες στην αποκάλυψη και εξερεύνηση της Αμερικής» Αθήνα, εκδ. «Αίολος» 1990.

W. H. Prescott, «History of the Conquest of Perù», Λονδίνο 1963.